



*Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu  
Uluslararası Sempozyumu*

*Bolu/1997*

**Sempozyum Düzenleme Tarihi**

11-12 Ekim 1997

**Sempozyum Düzenleme Kurulu**

Prof. Dr. A. Ali KARACA

Prof. Dr. Yaşar AKBİYİK

Salih Zeki KUTUCUOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARI

Dr. Hayati YAVUZER

**Dizgi**

Şube Müdürü Emine KOCAÇALIKOĞLU

Uzman Selami ÖZSOY

Bilgisayar İşletmeni Meral ÖZDEMİR

**Mizanpaj**

Banu GÜNAY

İlhami TEKİN

**Baskı**

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Basımevi



**Hayrettin İVGİN**

*Kültür Bakanlığı APK Uzmanı*

## **KÖROĞLU DESTANLARININ TÜRK HALK ŞİİRİNE ETKİLERİ**

Köroğlu, onu . şiirleri ve destanları üzerine yıllardır bilim adamları, araştırmacılar, uzmanlar çalışmaktadırlar. Henüz Köroğlu'nun kişiliği, şiirleri ve destanları konusunda bir ortak anlayışa varılmış değildir. Öyle sanıyorum ki, daha yıllarca değişik görüşler ileri sürülecektir.

### **KÖROĞLU/KÖROĞLU DESTANLARI/ŞİİRLERİ**

Köroğlu'nun kişiliği, onun şiirleri ve onunla ilgili rivayet edilen destanları konusundaki değişik düşünceleri ve görüşleri aşağıda sıralamak istiyorum.

**I. GÖRÜŞ:** Köroğlu bir destan kahramanıdır. Eşkiya Köroğlu ile Ozan (Şair) Köroğlu birbirinden farklı şahsiyetlerdir.

**II. GÖRÜŞ:** Köroğlu diye bir kişi yaşamamıştır. Halkımızın oluşturduğu bir muhayyel destan kahramanıdır. Halkımız, yüzyıllar içinde; güzel şiirlerin, hatta bu şiirlerin ezgilerinin de yer aldığı çok hoş bir destanı ortaya çıkarmıştır.

**III. GÖRÜŞ:** Köroğlu bir tarihî şahsiyettir. Köroğlu destanlarında geçen maceraların bazıları gerçek olaylara dayanmaktadır. Köroğlu aynı zamanda çok iyi bir ozandır.

**IV. GÖRÜŞ:** Köroğlu destan kahramanı Ruşen Ali de Ozan Köroğlu'da aynı kişidir. Ama bugün bilinen ve elimizde bulunan şiirlerin tümü ona ait değildir. Zaman içerisinde, başka ozanların şiirleri Köroğlu'na maledilmiştir. Muhtemelen Köroğlu'nun gerçek şiirleri de zaman içinde unutuldu veya başka ozanlar bu şiirleri sahiplendi. Değişik coğrafyada, destanların değişik varyantlarla anlatılması bu sebeptedir.

**V. GÖRÜŞ:** Destan kahramanları Köroğlu diye bir kişilik var. Bu üstelik iyi bir ozan ama başka Köroğlular da var. Meselâ 1585'te Tebriz'de Özdemiroğlu Osman Paşa'ya mersiye yazan, 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve muhtemelen bir yeniçeri ozanı Köroğlu bulunuyor. Hatta, değişik yüzyıllar içinde ve değişik coğrafyada yaşamış Köroğlular var. Mesela; Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Uşşaki adlı sazşairini diğer saz şairlerini diğer saz şairleri ile karşılaştırırken o çağda yaşayan Köroğlu adlı bir ozanla mukayese etmiştir.

**VI.GÖRÜŞ:** Yüzyıllar içinde pek çok taklid Köroğlu'lar çıkmıştır. Köroğlu'nun ismini bu destan kahramanının şöhretine binaen kendilerine mahlas olarak almışlardır. Bu sebeple gerçek Köroğlu'yu ortaya koymak çok zordur.

**VII. GÖRÜŞ:** Bir destan kahramanı Köroğlu var amma o bir ozan değildir. Onun kahramanlıklarını bir ozan veya ozanlar hikaye ederek anlatmışlar ve kendi şiirlerini de destana

### **Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu**

katmışlardır. Çünkü şiirler incelendiğinde görülecektir ki, şiirler üslup ve ifade bakımından birbirlerine çok da yakın değildir. Bundan anlaşılıyor ki, daha sonraki başka hikaye ve destan anlatıcıları aynı üslupta söylemeye çalışarak Köroğlu'na izafe edilen şiirleri giderek çoğaltmışlardır.

**VIII. GÖRÜŞ:** Köroğlu'nun nerede ve hangi yüzyılda yaşadığı kesin değildir. Azerbaycan, Antep, Maraş, Erzurum, Bolu, Kars, Halep, Gürcistan, Özbekistan, Dağıstan, Silistre, Buhara, Mısır vb. gibi yerleri sayarsak coğrafyası çok geniştir. 15., 16., ve 17. yüzyılda mı yaşadı? Köroğlu kol destanları çok değişik varyantlı anlatılıyor. Bazen olaylar bu varyantlarda çok ters ve değişik cereyan ediyor. Varyantlarda bir yakınlık yok. Öyleyse Köroğlu, muhayyel bir destan kahramanıdır.

**IX. GÖRÜŞ:** Köroğlu bir destan kahramanıdır. Gerçek ve tarihi bir şahsiyettir. Hem kahraman ve hem de ozandır. Başka Köroğlular yoktur. Şiirler onun gerçek şiirleridir. Bolu'da doğmuş ve olaylar Bolu çevresinde cereyan etmiştir. Üzü; büyük bir coğrafyaya Bolu'dan yayılmıştır. Belki ona öykünen ve onun şöhretinden yararlanmak isteyen Köroğlu mahlaslı şairler ve ozanlar olabilir ama bu durum Bolu'lu Köroğlu'nun tarihi şahsiyetini şüpheli hale getirmez.

### **KÖROĞLU GELENEĞİ**

Türk halk edebiyatında 4 gelenek oluşmuştur. Bu gelenekler şunlardır:

1. Yunus Emre geleneği
2. Karacaoğlan geleneği
3. Pir Sultan Abdal Geleneği
4. Köroğlu geleneği

Saz şairleri, halk edebiyatının, yani halk şiirinin bu önemli dört geleneği çerçevesinde şiirlerini yazmışlar ve söylemişlerdir. Şüphesiz bu dört aşık ve şairimizin dışında, halk şiirimizde çok güçlü simalar ortaya çıkmıştır. Aşık Paşa, Hasan Dede, Kaygusuz Abdal, Kul Himmet, Öksüz Dede, Aşık Kerem, Ercişli Emrah, Teslim Abdal, Katibi, Kuloğlu, Aşık Ömer, Gevheri, Dertli, Erzurumlu Emrah, Dadaloğlu, Bayburtlu Zihni, Seyrani, Aşık Şenlik, Deli Boran, Sümmani, Sıtkı, Zülâli, Kağızmanlı Hıfzı, Aşık Veysel vb. âşıklarımız çok güçlüdür ve halk şiirinde önemli yerleri vardır.

Ancak hiçbiri kendinden sonra gelen âşıkları yeteri kadar etkileyebilmiş değildir. Bu dört şahsiyeti (Yunus'u, Karacaoğlan'ı, Pir Sultan'ı ve Köroğlu'nu) hiç biri aşmış değildir. Hâlâ âşıklarımız ve ozanlarımız bunlar gibi söyler ve yazmaya çalışır. Çünkü bu dört şahsiyet gelenekleşmiştir. Halk şiirimizde ve halk müziğimizde bir Köroğlu geleneğinden ve Köroğlu Türkülerinden bugün bile rahatlıkla söz edebiliriz.

### **Köroğlu'nun Halk Şairlerine Etkileri**

Şu bizce çok önemlidir. Bugün elimizde bulunan, gerek Anadolu ve gerekse Azeri rivayetlerinden elde edilen Köroğlu şiirlerinin birçoğu, 16. ve 17. yüzyıl Anadolu saz şairlerinin şiirleriyle büyük benzerlikler gösteriyor. Öksüz Dede, Hayalî, Piroğlu, Geda Musli, Gevherî gibi şair-

lerde; Köroğlu'nun şiirlerine eda itibarıyla benzerlik ve tat gösteren şiirlere rastlamaktayız.

1. Piroğlu'nun;

Sözümü söylerim Piroğlu gibi  
Ayvaz'ın aldırmaş Köroğlu gibi  
Boş koltuk altında er oğlu gibi  
Dağlıyı sevenler dağlara gelsin

2. Gevheri'nin

İptida gurbete düşen yiğidin  
Altında bir köhne şah gerektir  
Aşk yüzünden dağa düşen yiğidin  
Köroğlu gibi ünvanı gerektir

3. Karacaoğlu'nun

Gövercin topuklu hem ince belli  
Gerdanı bir karış püskürme benli  
Hemen Köroğlu'nun Ayvaz'ı dengi  
Bana bir suna ver gönüm eğleyim

4. Geda Musli'nin

Fark etmem çok ile azı  
Bozulmaz yazılan yazı  
Arayıp sen de Ayvaz'ı  
Şol Köroğlu buldu dağlar

gibi dörtlüklerinde, Köroğlu ile Ayvaz'a ve onların baba-evlat ilişkilerindeki sevgiyle ilgili hususlarda telmihler bulunmaktadır.

Bu da gösteriyor ki bu telmihlerin yanında bazı halk şairleri, Köroğlu'nun şiirlerinde nazireler yazmışlardır.

Şairnelerde Köroğlu:

Köroğlu bazı şairnelerde de anılmaktadır.

Suni'nin (XVII. yy.) Şairnamesi'nde şöyle söyleniyor.

Demirc'oğlunun hoş idi âvâzı  
Köroğlu perdesiz çalardı sazı  
Sevdayî'nin sözü değil mecazi  
Ebyat-ı eş'ârında mâhir idi Nigâhî

### **Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu**

Aşık Ömer (XVII. yy./öl: 1707) bakınız ne diyor,  
Evvel Katibi'den idelim âgaz  
Kâmil'in sözlerin derûnuna yaz  
Köroğlu çalardı perdesizce saz  
Kuloğlu'nun belli nâm ü nişânı

Hem Suni'nin hem de Aşık Ömer'in Köroğlu ile ilgili söylediği ortak şey onun perdesiz saz çaldığıdır.

Aşık Pîr Yakup da (XIX. yy. sonu/XX. yy. başı) Şairnâmesinde onun âşıklığına yer veriyor.

Köroğlu âşıklık sevdası etti  
Nice bezirganlar aldı da sattı  
Hızır Sersem ile dağlarda yattı  
Hârâmi kesici belde bir zaman

Aşık Gufrani (1846-1926) onun at ile olan ilişkisine hatırlatmada bulunuyor.

Ne Köroğlu kaldı ne de at kaldı  
Ne birinden biri behayat kaldı.  
Ne kulağı dik hımârât kaldı  
Yok yüke dayanan binek nerde var.

Güntümüz Aşıklarında Köroğlu

Güntümüz âşıkları da Köroğlu'ndan söz etmektedir. 1956 doğumlu Yusuf Polatoğlu şöyle söylüyor:

Ruhsatî söyleyip Dertli coşanda  
Dadaloğlu Toroslari aşanda  
Koç Köroğlu kırat ile koşanda  
Gümbür gümbür Çamlıbel'den ses gelir

1997 yılı içinde yitirdiğimiz Aşık Kul Ahmet (1932-1997) de onun nârasını ön planda görüyor:

Köroğlu dağlarda nara atardı  
Aşık Bektaş Kaymaz keçi satardı  
Feryadî günbe gün derde batardı  
Sıtkı Baba sever idi Hünkârı

Aşık Hasreti (1928 doğumlu) ise bugünkü âşıklardan Şeref Taşlıova ve Aşık Çobanoğlu'nun Köroğlu türküleri söylediğine işaret ediyor şairnâmesinde:

Şeref her cefaya boyu eğerek  
Çobanoğlu, Köroğlu'nu överek

Kızıroğlu Mustafa Bey diyerek  
Teyipderki bandı sildi duydun mu

Rahmetli Davut Sularî (1925-1985) Ayvaz'ın adını zikretmekle Köroğlu'nu hatırlatıyor bir dördlüğünde:

Selman âşık telin sazın yayında  
Şahı sever Ayvazım yanında  
Göz bebeğim yâren yanında  
Sularî'siz kalacağın belliydi

**Köroğlu'nun Sanat ve Edebiyatımıza Etkileri**

Türk halkı, Köroğlu'nu o kadar benimsemiştir ki, zaman içerisinde bir "Köroğlu Geleneği" ortaya çıkmıştır. Köroğlu; halkın gözünde mert bir insan, çok çetin ve zorlu bir kahramandır. Zalimlere karşı acımasız, mazlum ve yoksullara karşı koruyucudur. İyilik eder, zayıflara dokunmaz. Halkı ezen beylere karşıdır ve onlarla savaştır.

Türk halkı Köroğlu'nu gerçekten yaşamış bir kişi olarak benimser. Halk anlatı geleneği içinde halk hikayesi en çok beğenilen ve sevilen bir anlatıdır.

Köroğlu'nun saz şairleri üzerinde etkisi büyüktür. Köroğlu'nu bu mesleğin "pir"i olarak görürler. Aşık meclislerinde eğlenceye ilk önce Köroğlu türküsüyle başlanır. Hatta, bitiş bile bu türkülerle yapılır. "Köroğlu adı" bir bestenin de adı olmuştur. Yiğitleme, koçaklama gibi kahramanlık türkülerine kısaca "Köroğlu Türküleri" de denir. Bu türküler "Köroğlu Ağzı" dediğimiz özel bir ezgi ile okunur.

Köroğlu türküleri ve şiirleri saz şairlerimiz tarafından o kadar çok sevilmiştir ki, onun şiirine benzerler söylenmiştir. Köroğlu Geleneği'nin en güçlü temsilcisi 19. YY.'da yaşamış Avşar boyundan Dadaloğlu'dur.

Köroğlu yalnızca halk şiirlerine değil, bütün sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Şiirinde, hikayede, romanda ve tiyatrodaki Köroğlu yer almıştır. Sadece onu konu alan şiirler bile yazılmıştır. Tiyatro eserleri yazılmış ve sahnelerde temsil edilmiştir. Hayatı romanlaştırılarak efsane şeklinde yeniden kaleme alınmış, işlenmiştir. Köroğlu müzikleri aranje edilmiştir. Çağımızın müzik formları ile bu müzikler icra edilmiştir. Türkiye'de ve Azerbaycan'da filmleri çevrilmiştir. Radyo ve TV'lerde türküler söylenmiştir. TV dizisi olmuştur. Plak ve kasetler doldurulmuştur. Onlarca çeşit halk hikayeleri yazılmış ve basılmıştır. Çizgi romanı bile yapılmıştır. Ama, gönül isterdi ki onun operası da kompozitörler tarafından gerçekleştirilsin. Üniversitelerimizde Köroğlu ile ilgili bitirme, master ile doktora tezleri yapılmıştır. Bir çok bilimsel toplantılara konu olmuştur. Adına seminer, sempozyum ve konferanslar düzenlenmiştir.

### **Sonuç**

Köroğlu destanları eski destan geleneğinin sürdürülmesinden ibarettir diyebiliriz. 16. ve 17. yüzyıllardaki Celali isyanları sırasında sürüp giden ayaklanmalar halk arasında ve halkın ruhunda

### ***Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu***

böylesine kahramanları ortaya çıkarması tabiidir.

Saz şairi ve hikâye anlatıcıları, yüzyıllardır söylene söylene, tekrarlaya tekrarlaya zenginleştirdikleri Köroğlu hikâyesi veya destanı, onun söylediğine inanılan şiirlerle beslenmiş ve çeşitlenmiştir.

Aşk şiirleri bile yiğit ve kahramanlık edası taşımaktadır.

Değişik sanatçılar tarafından Köroğlu'na maledilen şiirler, artık onun kişiliği ile bütünleştirilmiştir.

Hiç şüphe yok ki Köroğlu, bizim sanat edebiyatımıza önemli etkilerde bulunmuştur.